

Norges dokumentararv: nominasjon

1. Grunnleggende informasjon

1.1. Sammendrag

Kistrand kommune arkiv 1845-1914 inneholder flere hundre samisk- og kvenskspråklige dokumenter. Dokumentene ble funnet i forbindelse med LLPs (Landslaget for lokal- og privatarkiv) forskningsprosjekt "Minoriteter i offentlige arkiver i 2006. Dokumentene stammer fra tiden da fornorskingspolitikken var på sitt hardest. Disse dokumentene viser at Norge har vært et flerspråklig og flerkulturelt samfunn flere hundre år også når det gjelder offentlige sammenhenger. Dokumentene er enestående fordi man ikke har funnet så mange dokumenter skrevet på minoritetsspråk i andre arkiver Norge. Spesielt kan funnene av kvenskspråklige dokumenter betegnes som oppsiktsvekkende og viktige siden man ikke visste at det fantes offentlige dokumenter på kvensk. Dokumentene viser et kulturelt mangfold og en språklig rikdom i det offentlige Norge.

1.2. Kort beskrivelse av dokumentenes art, unikhet og betydning

Totalt finnes det ca. 240 dokumenter på kvensk og 120 på samisk i Kistrand kommunearkiv fra perioden 1867-1911. Mengden av minoritetsspråklige er stor i forhold til hele Kistrand kommunearkiv som utgjør bare 7 hyllemeter. Selv om de fleste dokumentene stammer fra fattigstyrets arkiv, kan man finne flere typer dokumenter; regnskapsbilag, regninger, korrespondanse mellom kommunestyre- og fattigstyremedlemmer, møtedokumenter, skattemeldinger, oppsigelse av verv og stillinger osv. Til tross for at de fleste dokumentene er knyttet til fattigdom, synliggjør de en lokal språklig rikdom.

I tillegg ble flere kommunale arkiver ødelagt under krigen både i Finnmark og Troms, noe som rammet spesielt områder der samer og kvener har vært bosatt. Dette arkivet er et av de få arkiver som ble berget fra brenningen av Finnmark under evakuering i 1944-45. Kistrand kommunearkiv er dermed en viktig kilde i forhold til Nord-Norges historie generelt. Porsanger kommune som het Kistrand tidlige, er offisielt en trespråkligkommune i dag.

Dokumentene forteller at kvensk og delvis samisk ble brukt som forvaltningsspråk både i kommunestyre, fattigstyre, forlikskommisjon og i fattigstyrets regnskap. De

minoritetsspråklige dokumentene viser at minoritetene kunne delta i kommuneforvaltning i Kistrand på sitt eget språk i noen grad. I flere tilfelle fikk samer og kvener svar på sitt eget språk på sine henvendelser, noe som viser at embetsmenn i kommunen kunne språket deres. Dette forholdet forandret seg imidlertid på 1900-tallet. Kommunen ansatte norskspråklige embetsmenn og minoritetsspråkenes situasjon ble verre i takt med fornorskningen.

Dokumentene viser at kvenene og samene ikke var så tause og usynlige som tidligere antatt. De har vært aktivt med lokalt på felleskapet forskjellige områder. Kvenene, og delvis samene, har vært med å skape dokumenter og behandle saker på sitt eget språk i kommunes forskjellige forvaltningsområder. Regninger og kvitteringer fra fattigstyrets arkiv tyder på at kommunens saksbehandling i fattigkommisjonen ble gjennomført på kvensk. Dette viser at minoritetene opptrer som aktører i dokumentene, ikke som objekter slik de blir beskrevet tidligere i tradisjonell historieskriving.

Dokumentene har historisk, kulturell, språklig, identitetsmessig og minoritetspolitisk betydning for samer og kvener. Dokumenter på samisk er ikke så oppsiktsvekkende som de kvenske, men mengden av dokumenter er overaskende og at de er skrevet på sjøsamiske dialekter. Det finnes lite dokumenter generelt på sjøsamiske dialekter.

For kvenene er disse dokumentene verdifulle. Etter at kvensk ble erklært som eget språk i 2005, har man begynt forskjellige revitaliseringsprosesser. Dokumentene kan spille en rolle i forbindelse med revitaliseringsarbeid. Dokumentene støtter påstanden om at kvenene kunne skrive på sitt eget språk 150 år siden selv om språket ikke var standardisert.

2. Opplysninger om søker

2.1. Navn på søker

Kainun institutti - Kvensk institutt

2.2. Søkerens knytting til den nominerte dokumentarven

En av instituttenes nåværende ansatte fant dokumentene i forbindelse med LLPs (Landslaget for lokal- og privatarkiv) forskningsprosjekt «Minoriteter i offentlige arkiver» (2006-2010).

2.3. Ansvarlige for nominasjonsprosessen

Kaisa Maliniemi, prosjektleder, tel. 46 54 89 28 eller Kaisa.Maliniemi@kvenskinstitutt.no

Hilde Skanke, daglig leder, tel. 46 54 88 70 eller hilde.skanke@kvenskinstitutt.no

2.4. Kontaktinformasjon

Kainun institutti - Kvensk institutt

Pl. 160

9716 Børselv

Tel. 78 46 10 10

post@kvenskinstitutt.no

3. Identifikasjon og beskrivelse av dokumentene

3.1. Navn og identifikasjonsdetaljer

Kvenske og samiske dokumenter i *Kistrand kommune arkiv* 1845 -1914. Arkivet blir oppbevart i Statsarkivet i Tromsø.

3.2. Beskrivelse av dokumentene

a. Kataloginformasjon, arkivbeskrivelse og registeringsdetaljer om arkivboksene der dokumentene finnes:

Kistrand kommune arkiv

- Formannskapet: Lnr. 1; 5 og 6. Korrespondanse og saksdokumenter 1866-1910
- Fattigstyret: Lnr. 27; 28; 29; 30; 31 og 32. Korrespondanse og saksdokumenter 1842-1906.
Lnr. 36; 37;38; 39; 40 og 41. Regnskap og vedlegg, fattigkassa 1876-1914
- Skolestyret: Lnr. 43. Korrespondanse og saksdokumenter 1882-1918
- Forlikskommisjon: Lnr. 50. Forliksklager m.m. 1876-1900
- Likning: Lnr. 51. Likningsprotokoll 1861-1883. Vedlegg.
Lnr. 52 og 53. Korrespondanse og saksdokumenter 1876-1905

b. Opprinnelse av arkivet:

Hele Kistrand kommune arkiv 1845-1914 som blir oppbevart i Statsarkivet i Tromsø, utgjør bare 7 hm. Arkivet er en av de få arkiver i Finnmark som er blitt berget. Under evakueringen av Finnmark i 1944-45 forstod en snarrådig person at arkivet er enestående og flyttet det til klokketårnet i Kistrand kirke høsten 1944. Kistrand kirke var den eneste bygningen som ikke ble brent i kommunen. Fra kirken ble arkivet flyttet til kapellet i Skoganvarre før det ble sendt til herredshuset. En tilfældighet reddet arkivet da det ble brakt til det nye rådhuset etter at ungdomsklubben overtok herredshuset. Arkivet ble glemt i rådhuskjelleren og holdt på å bli ødelagt. Etter at flere personer i kommunen hadde skjønnet verdien av arkivet og ville at dette «glemte» arkivet skulle bli berget, ble den største delen av arkivet flyttet til Statsarkivet i Tromsø i 1988. Arkivet var i dårlig forfatning etter flere år i gamle pappesker i et ulåst kjellerrom. En del av materiale ble igjen i Porsanger. Arkivet er både ordnet og katalogisert i dag.

c. Vurdering av materialets fysiske tilstand og oppbevaringsforhold:

En del av materialet er defekt, men de minoritetsspråklige dokumentene er hovedsakelig i god tilstand. Arkivet er ordnet og katalogisert. Arkivet blir oppbevart i Statsarkivet i Tromsø inntil Porsanger kommune kan skaffe tilfredsstillende og brannsikkert arkivrom. Interkommunalt arkiv i Finnmark (IkaF) har også tilbud oppbevaring etter at nye lokaler ble tatt i bruk i 2007.

d. Visuell dokumentasjon:

Dokumentene er digitalisert, men foreløpig ikke publisert.

e. Referanser:

Ellen røsjø, spesialrådgiver i Oslo byarkiv /LLP

Tel. 23 46 03 63

Ellen.rosjo@kul.oslo.kommune.no

Karin Gjelsten, leder i LLP

Tel. 55 56 61 84/48 11 17 23

Karin.gjelsten@bergen.kommune.no

Solbjørg Ellingsen Fossheim, statsarkivar i Statsarkivet i Tromsø

Tel. 77 64 72 04

Solbjorg.fossheim@arkivverket.no

Marion Sørensen, daglig leder i Ika Finnmark

marion@ifaf.no

4. Begrunnelse for innskrivelse av dokumentene i Norges dokumentarv

4.1. Autentisitet

Dokumentene er originale.

4.2. Dokumentenes betydning for Norge

- De viser et kulturelt mangfold og en språklig rikdom i Norge.
- De synliggjør samer og kvener og deres språk.
- De er den største samlingen av samiske og kvenske dokumenter fra tiden før krigen som man har i Norge.
- De viser at samer og kvener har vært aktive medlemmer i et lokalt samfunn.
- De viser et spesiell kulturelt og språklig forhold i et lokalsamfunn i Nord-Norge.
- Kistrand kommune er et av de få arkiver i Troms og Finnmark som ikke ble ødelagt eller forsvunnet under krigen og evakueringen.
- Disse dokumentene er en verdifull kulturskatt ikke bare for minoriteter, men for hele Norge.
- De forteller spesielle inkluderende forhold og toleranse fra tiden når fornorskingspolitikken var hard.

4.3. Tid, sted, mennesker, tema, form og kulturell, åndelig og religiøs verdi

1. Tid: Dokumentene er unike, første og hittil største i sitt slag.

2. Sted: De er skapt under spesielle språklige og kulturelle forhold i et lokalt sted i Nord-Norge.

3. Mennesker: Dokumentene viser spesielle språklige, kulturelle og sosiale forhold i en liten kommune i Nord-Norge. Kvenene og delvis samene kunne delta i lokalforvaltning på deres eget språk.

4. Emne og tema: Dokumentene er blitt skapt i tiden når fornorskingspolitikken var hard. Likevel viser de tolererende og inkluderende forhold at i et lite lokalt samfunn i Nord-Norge.

5. Form og stil: Dokumentene er skrevet på samisk og kvensk.

6. Kulturell og religiøs verdi: Dokumentene kan ha identitetsmessig betydning for kvener og samer. De viser at deres forfedre kunne og ville delta i behandlingen av sine egne og lokale saker på sitt eget språk. Minoritetene opptrer som aktører i historien. Dokumentene gir viktig informasjon om minoritetene i fortid som hittil har vært mindre kjent både i historiebøkene og offentligheten.

Det er viktig å legge merke til at hele arkivet er unik på grunn av at flere kommunearkiver i Tromsø og Finnmark ble tapt under krigen og evakueringen. Dette rammet spesielt områder der samer og kvener har vært bosatt.

Synliggjøring av nasjonale minoriteter og kunnskap om minoriteter er ikke bare relevant i Norge men også i internasjonal sammenheng.

4.4. Unikhet, integritet, trussel og bevaring

Dokumentene er unike på flere måter: språklig, kulturelt, tidsmessig og innholdsmessig. Alle dokumentene er originale.

De ble mirakuløst berget under evakueringen av Finnmark. Etter krigen ble de «glemt» og ble nesten ødelagt før Statsarkivet i Tromsø tok vare på dem i 1988. De er ordnet og katalogisert, og blir oppbevart på en forsvarlig måte. Alle dokumentene er digitalisert, men ikke publisert.

Alle har tilgang til dokumenter under tilsyn.

5. Juridiske forhold

5.1. Eier av dokumentene

Porsanger kommune

5.2. Forvalter av dokumentene

Interkommunal arkiv i Finnmark

Kommunal- og regionaldepartementet

Kunnskapsdepartementet (skolestyrets arkiv)

6. Resultat av nominasjon

6.1. Resultatet av nominasjon

Kvensk institutt har planer å bruke en del av materialet i utstillinger.

Dokumentene er digitalisert, men ikke blitt publisert. Nominasjon kan framskynde dette publiseringsprosjektet på grunn av at da vil de få mer publisitet og kan vekke mer interesse både minoritetene og den øvrige befolkningen.

Dokumentene fortjener å bli bedre kjent i Norge.

6.2. Hvordan fikk din institusjon informasjon om Den norske komité for verdens dokumentarv og arbeidet med etableringen av Norges dokumentarv?

Kvensk institutt ble invitert til «Det nasjonale Memory of the World-registret i Norge oppstartkonferanse» 30. mars 2011.

Denne Nominasjonen er presentert av:

Navn: Kainun institutti - Kvensk institutt

Signatur: 

Dato: 12.09.11